

FITXA IDENTIFICATIVA**Dades de l'Assignatura**

Codi	44517
Nom	Expressió musical i plàstica en pedagogia terapèutica
Cicle	Màster
Crèdits ECTS	4.5
Curs acadèmic	2021 - 2022

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
2215 - M.U. Educació Especial 16-V.2	Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació	1	Primer quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
2215 - M.U. Educació Especial 16-V.2	6 - TIC, psicomotricitat i expressió musical i plàstica en pedagogia	Optativa

Coordinació

Nom	Departament
ANGULO ALEMAN, TANYA	95 - Didàctica de l'Educació Física, Artística i Música
BERNABE VILLODRE, MARIA DEL MAR	95 - Didàctica de l'Educació Física, Artística i Música

RESUM

Aquesta assignatura aborda conceptes, procediments i pràctiques relacionats amb l'Educació Musical i amb l'Educació Plàstica que són aplicables tant en Pedagogia Terapèutica com en educació inclusiva.

La percepció i la producció musical són funcions que depenen de la xarxa neural corticosubcortical en els hemisferis cerebrals i en el cerebel. La neurologia ha demostrat l'activació de les àrees cerebrals gràcies a l'Expressió Musical. En experimentar determinats estímuls rítmic-melòdics (moviment, interpretació instrumental, etc.), la dimensió de l'experiència musical justifica que, el coneixement de les diferències en el processament de la informació musical, va ser el mitjà per incentivar la capacitat d'atenció, les destreses motores, comunicatives i socials. Es poden dissenyar programes d'intervenció o entrenaments on es experimenten canvis tant en el funcionament del cervell com en l'estructura.

El desenvolupament de les habilitats expressives i interpretatives contribueix tant al desenvolupament cognitiu com a la formació de la personalitat i de la subjectivitat. En aquest sentit, l'expressió plàstica, com a part de l'educació artística, ofereix possibilitats molt àmplies, inclusives i integrals. Les situacions d'aprenentatge experimental fomenten l'autoeficàcia i l'autoconeixement a través del desenvolupament dels àmbits psicomotriu, cognitiu i socioafectiu. Si partim de la singularitat i les necessitats educatives, una forma de dissenyar experiències d'aprenentatge per evitar escenaris de fracàs escolar per a l'alumnat heterogeni. D'altra banda, el llenguatge plàstic i visual juga un paper important atenent a les necessitats de comunicació i de socialització. Les formes no verbals de comunicació, així com la simbolització i la imaginació constitueixen factors positius per al benestar de les persones. El fet que en moltes creacions artístiques es pugui valorar algun aspecte terapèutic constitueix un focus de gran interès en el camp professional de la Pedagogia Terapèutica

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

Sense requisits previs.

COMPETÈNCIES

2215 - M.U. Educació Especial 16-V.2

- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seua capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.
- Que els estudiants sàpiguen comunicar les conclusions (i els coneixements i les raons últimes que les sustenten) a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
- Que els estudiants posseïsquen les habilitats d'aprenentatge que els permeten continuar estudiant d'una forma que haurà de ser en gran manera autodirigida o autònoma.
- Posseir i comprendre coneixements que aportin una base o oportunitat de ser originals en el desenvolupament i / o aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
- Conèixer i comprendre processos d'investigació en l'àmbit de les necessitats específiques de suport educatiu i social
- Tindre un compromís actiu amb la no discriminació, la igualtat d'oportunitats i l'equitat

- Dissenyar i aplicar procediments d'investigació en l'àmbit de les necessitats específiques de suport educatiu i social
- Saber col·laborar en els àmbits acadèmic i social amb famílies, professionals i institucions
- Conèixer i comprendre els procediments d'avaluació i intervenció en l'entorn escolar en xiquets i xiquetes amb necessitats específiques de suport educatiu
- Dissenyar i gestionar procediments d'intervenció en l'àmbit de les necessitats específiques de suport educatiu
- Dissenyar, aplicar i avaluar estratègies educatives inclusives
- Dissenyar, planificar i avaluar mesures ordinàries i específiques d'atenció en funció de les diferents necessitats específiques de suport educatiu i en el context social

RESULTATS DE L'APRENTATGE

Els resultats d'aprenentatge de l'Expressió Musical ajudaran a l'alumnat a què prenga consciència d'aquesta experiència com a eina terapèutica i inclusiva, creativa i innovadora, i de la seua funció socialitzadora en educació o en qualsevol altra institució. L'aplicació pràctica de la música, juntament amb la valoració de les etapes de desenvolupament, ajudarà a millorar el procés de capacitats per mitjà dels diferents mètodes i tècniques (Musicoteràpia, Dansateràpia, Orff, Kodály, Jaques-Dalcroze, Willems, etc.). Aquestes estratègies musicals (crear activitats rítmiques, pictogrames, danses, seleccionar cançons i melodies, musicar contes) permetran dissenyar i aplicar programes d'intervenció inclusius.

Els principals resultats d'aprenentatge esperats en el mòdul de plàstica són conèixer les possibilitats terapèutiques de l'expressió creadora; trobar i avaluar recursos i materials per al desenvolupament cognitiu, socioafectiu i psicomotriu; i dissenyar activitats tant amb un enfocament educatiu com terapèutic. A més, descobrir les possibilitats de l'expressió creadora per al desenvolupament de l'auto-concepte; ser conscient de la influència de les imatges i de la cultura visual sobre la construcció de les identitats personals i desenvolupar una pràctica professional reflexiva.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. Estudi dels processos neurològics de la música i del moviment

- 1 Aportacions de l'experiència musical a la neurologia.
- 2 Aplicacions terapèutiques de la música i el moviment.
- 3 Directrius metodològiques musicals per atendre la diversitat funcional.
- 4 Estimulació d'àrees cerebrals per mitjà de l'entrenament auditiu musical.

2. Programes d'intervenció en Musicoteràpia

1. Definicions i característiques de la Musicoteràpia.
2. Principals metodologies.
3. Aportacions i aplicacions de la Musicoteràpia a l'àmbit educatiu.

3. Bases de l'expressió plàstica en l'àmbit de la Pedagogia Terapèutica

1. Importància de l'autoexpressió en el desenvolupament integral de la persona.
2. Expressió creadora i diversitat en el desenvolupament.
3. El llenguatge visual i les imatges en la comunicació no verbal. Possibilitats terapèutiques.
4. L'expressió plàstica en la pràctica: materials, tècniques i activitats amb enfocament inclusiu.

4. Les arts i la creació artística des del punt de vista terapèutic

1. L'expressió creadora a l'escola. Enfocament educatiu transversal i enfocament terapèutic.
2. Tècniques i procediments d'expressió plàstica. Exemples d'activitats didàctiques inclusives.
3. Planificació i mètodes didàctics: tallers, projectes i portafolis. Enfocaments educatiu i terapèutic.
4. El paper de la cultura visual en la formació de la subjectivitat. Experiència estètica i imaginació.

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes teoricopràctiques	31,50	100
Elaboració de treballs en grup	20,00	0
Elaboració de treballs individuals	24,50	0
Estudi i treball autònom	20,00	0
Preparació de classes pràctiques i de problemes	10,00	0
TOTAL	106,00	

METODOLOGIA DOCENT

1. Estudi individual i treball autònom (enfocat a la classe invertida).
2. Seminaris i debat de continguts a classe.
3. Classes magistrals, activitats pràctiques i tallers.
4. Treball cooperatiu en grup. Aprenentatge per projectes.

5. Aprenentatge entre iguals.
6. Tutoria i seguiment de la feina grupal i individual.

AVALUACIÓ

Avaluarem els resultats d'aprenentatge relacionats amb els temes estudiats en els dos mòduls de l'assignatura. Per a això, indicarem algunes activitats que podran ser individuals i en grup. D'altra banda, orientarem la realització d'un projecte d'intervenció integral i un portafolis d'aprenentatge. La modalitat i la ponderació general dels elements de l'avaluació és la següent.

- 40% Avaluació continuada: activitats individuals i en grup. (20% música i 20% plàstica).
- 60% Avaluació final: projecte d'intervenció integral (30%) i portafolis d'aprenentatge (30%).

A més, cal tenir en compte que per aprovar cal haver realitzat i aprovat les activitats de tots dos mòduls de l'assignatura.

D'altra banda, l'alumnat que no puga assistir a classe regularment ha d'escriure al professorat, preferiblement abans de l'inici de les classes, explicant la seua situació particular. En primer lloc, es valorarà com podria realitzar les activitats d'avaluació continua. En cas que no siga possible, per a l'avaluació final es proposen dues opcions. Una opció és la realització d'un examen teòric dels continguts dels dos mòduls. L'altra opció és realitzar individualment tant el projecte d'intervenció com el portafolis d'aprenentatge seguint orientacions específiques del professorat.

REFERÈNCIES

Bàsiques

- ARANDA, R (coord). (2002): Educación Especial. Áreas curriculares para alumnos con necesidades educativas especiales. Madrid: Pearson Educación.
- GRANADOS CONEJO, I, CALLEJÓN CHINCHILLA, M^{AD} (2010). ¿Puede la terapia artística servir a la educación ? Escuela Abierta, 2010, 13, 69-95
- LOBATO SUERO, MARTÍNEZ PECINO, MOLINOS LARA (2003). El desarrollo de habilidades en las personas con necesidades educativas especiales a través de la expresión plástica. Escuela Abierta nº6 pp. 47-70
- LÓPEZ, Marián (2008). Cognición y emoción: el derecho a la experiencia a través del arte. Pulso, 31, 221-232. <http://hdl.handle.net/10017/5185>
- SORIA-URIOS, G., DUQUE, P. y GARCÍA-MORENO, J.M. (2011). Música y cerebro: fundamentos neurocientíficos y trastornos musicales. Revista de neurología, 52(1), 45-55.

Complementàries

- ABAD MOLINA, J. (2005). El arteterapia en los planes de estudios universitarios de educación: propuestas, experiencias y reflexiones. En Domínguez Toscano, P (2015). Arteterapia: principios y ámbitos de aplicación p. 220-239
- BERMELL, Mª Á. (2001). Programa de intervención educativa. Cuaderno del alumno. Rivera Editores. Volumen: 1. Valencia (España).
- BERMELL, Mª A. (2008) Aportacions de l'experiència musical i el moviment a l'educació. N° 71. Universidad de Tarragona.
- CALLEJÓN CHINCHILLA M^aD, GRANADOS CONEJO, I (2003). Creatividad, expresión y arte: terapia para la educación del siglo XXI. Un recurso para la integración. Escuela Abierta, 6 pp. 129- 147
- DANIS, W.B.; GFELLER, K.E.; THAUT, M.H (2000). Introducción a la musicoterapia: teoría y práctica. Barcelona. Boileau, pp 170-186.
- FERNÁNDEZ RAMÍREZ, (Editor)(2013). Algunas reflexiones y aportaciones al Seminario Internacional de Arte Inclusivo SIAI 2013 Libro de ponencias y comunicaciones. Universidad de Almería.
- BERMELL, Mª Á. (2003) La experiencia de la música y la danza con la calidad de vida: programa de intervención. Música y Educación. N° 56. Madrid
- MARTÍNEZ, M., I MARTÍNEZ, S. (2016). Desarrollo y plasticidad del cerebro. Revista de Neurología, 62 (Supl. 1).
- SLOBODA, J. A. (2015). La mente musical: La psicología cognitiva de la música. Antonio Machado Libros.
- DIVI, M.A. (2011) La neurología en la rehabilitación neurológica del temblor. Música, terapia y comunicación. 29 (31-42).
- CÁRDENAS, Pía Jazmín; MORALES, Mª Belén y PARRA, Evelyn Alejandra. (2018) Arteterapia como medio de autorregulación emocional en estudiantes con discapacidad intelectual y conductas disruptivas asociadas. <http://repositorio.udec.cl/jspui/handle/11594/3219>
- KÚNTZEL-HANSEN, M. (2001). Educación Musical precoz y estimulación auditiva. Barcelona: Médica y Técnica.
- GARDNER, Howard. (1997). Arte, mente y cerebro. Una aproximación cognitiva a la creatividad. Barcelona: Paidós.
- SIAI (2013). Algunas reflexiones y aportaciones al Seminario Internacional de Arte Inclusivo (SIAI). Almería: Universidad de Almería.
- SOTO, Pilar (2015). Educación para la inclusión social a través de proyectos artísticos: procesos y experiencias artísticas para favorecer el desarrollo holístico a nivel emocional, sensorial intelectual y creativo. DIGITUM / V Congreso Internacional de Educación Artística y Visual Huelva 2015.
- BARCONS, J. y GARCÍA, N. (2008). Muévete, Canta y sé Feliz. Madrid: Cepe.
- BATLLORI, J. y ESCANDELL, V. (2009). 150 Juegos de Estimulación: actividades para acompañar el desarrollo del niño desde su nacimiento hasta los 3 años. Barcelona: Verticales de bolsillo.

- CABEZAS, Mª Mar. (2015). Estrategias artísticas inclusivas en la docencia: PIE-180. RIUMA / V Congreso Internacional de Educación Artística y Visual Huelva 2015
- CALDERÓN, Meybol (2012). La educación inclusiva en nuestra tarea. Educación, 9(40), 43-58.
- EISNER, Elliot (2004). El arte y la creación de la mente. Barcelona: Paidós.

ADDENDA COVID-19

Aquesta addenda només s'activarà si la situació sanitària ho requereix i previ acord del Consell de Govern

1. Continguts

Es mantenen els continguts globals inicialment arreplegats a la guia docent. Es redueixen els continguts pràctics inicialment arreplegats en la guia docent en un percentatge determinat

2. Volum de treball i planificació temporal de la docència

Es redueix el pes de les activitats pràctiques. No es mantenen els horaris, s'ha donat llibertat a l'estudiantat per a realitzar les activitats programades d'acord amb la seua pròpia programació.

Presencialitat 0h. Activitats a casa que substitueixen a les classes presencials tant teòriques com pràctiques. Elaboració de treballs individuals i preparació de classes i problemes. Elaboració de treballs en grup. Lectures de material complementari.

3. Metodologia docent

Pujada de materials i proposta d'activitats a l'Aula virtual per substituir la docència presencial en les classes. S'afegeix al material habitual, transparències amb locució. Les Videoconferències síncrona BBC seran per tutories i contestar dubtes. Es proposen exercicis a casa per substituir les classes pràctiques. Per crear evidències es demanaran Vídeos enregistrats dels exercicis a casa. Si les circumstàncies son propícies, es faran fòrums i debats grupals. El desenvolupament de Projectes Grupals es farà com treball col·laboratiu i amb presentació de material en tasques de l'Aula virtual.

4. Avaluació

L'avaluació serà tal i com s'indica a la Guia Docent i es fonamentarà en treballs acadèmics tant escrits com vídeos presentats a les tasques de l'Aula virtual.

5. Bibliografia

Cada docent aportarà i facilitarà la bibliografia per l'aula virtual en funció dels continguts concrets que imparteix. S'indicarà la consulta d'articles i documents acadèmics de lliure accés a la web (open journal systems: dialnet, researchgate, acadèmia, roderic...), llibres i revistes online del servei de biblioteques (vpn), i materials propis del professorat.